

Max Mauser alias Jonas Lie,
Quislings politiminister egen kutt
"Jonas Lie" - 1940-9 er en
Norges beste krimfor-

fattere, skriver Willy Dahl i denne artikkelen. Dahl mener Jonas Lies krimbøker kan lære oss at også nazister er mennesker, på noen områder nesten uhyggelig normale.

BØKER

Max Mauser (Jonas Lie):
«En hal følger båten». Med
etterord av Bjørn Carling.
Cappelen, 1992.

DEN 27. januar 1939 kom en foreleser inn i en klasse på Politiskolen i Oslo. Elevene reiste seg som vanlig, men så skjedde noe uvanlig. I kor sa de høyt «Gratulerer med seieren». Foreleseren stoppet et øyeblikk, så ut over klassen, og gikk så opp på katederet og begynte forelesningen som om intet var hendt.
Taket hån ikke situasjonen? Eller ville han markere at man ikke skal blande de roller vi er satt til å spille her i livet?

Beste krimroman

Dagen før hadde de fleste Oslo-avisene slått stort opp at Max Mauser, alias Jonas Lie, sjefen for Utrykningspolitiet, hadde vunnet Cappelens store konkurranse om den beste norske kriminalroman med *En hal følger båten*, en fortelling som foregår ombord på et norsk lasteskip på vei fra Malaga i Spania til den meksikanske golf. Havet, himmelen og livet ombord, fra slingring til matlukt,

skildret med
denne uhyggelige

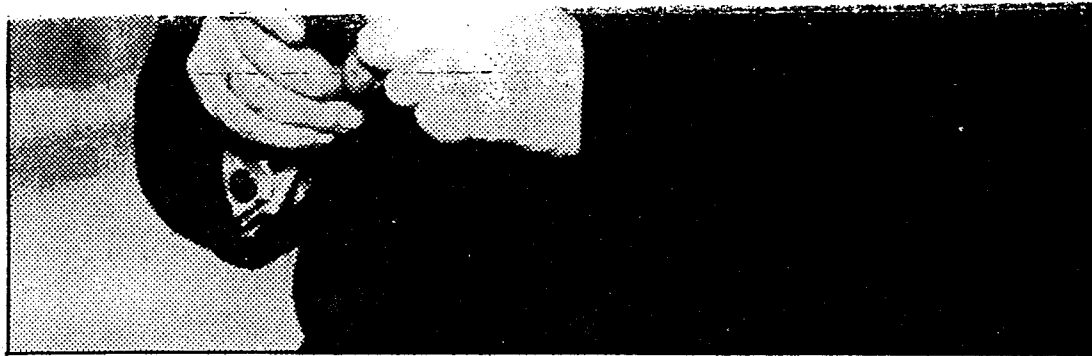
Jonas Lie hadde blitt sansene godt da han et par år tidligere eskorterte Leo Trotski over Atlanteren i MT «Ruth». Vinteren og våren 1939 var den 38-årige Jonas Lie på suksesstoppen i Norge. Sjef for Utrykningspolitiet, internasjonalt anerkjent politimann med flere vellykte oppdrag bak seg, og altså prisvinner som forfatter.
I april 1940 sier han nei til å være med i Quislings «regjering». I slutten av måneden slåss han mot tyskerne i Gudbrandsdalen. Så seint som 6. mai kaller han Quisling «den bajasen» - men tenker seg om og ber journalisten om ikke å sette ordet på trykk.

(Man kan bare spekulere: Om Axel Kielland likevel hadde brukt ordet i Dagbladet - hadde Jonas Lie da havnet i London og i mai 1945 kommet tilbake til Norge som rikspolitissjef?)

I september 1940 ydmyker han seg for Quisling og blir «politiminister». (Mange av elevene hans fra året før følte nok ingen trang til å gratulere.) Under krigen slåss han på Østfronten som kompanisjef, står for dødsdommer mot norske partiotter, leder tyvargsevakueringen av Finnmark og gjør seg til Norges mest forbante mann. Judas Lie, kalte vi ham. 11. mai 1945 dør han av en kombinasjon av alkohol, piller og stress, uten å ha overgitt seg.

Etterspurt

Men han var - og er - en av Norges beste krimforfattere, høyt vurdert av alle kjennere, etterspurt i antikvariatene. Og det er ingen «oppreisning» for nazisten at han nå kommer ut på pany. Det er høyst forståelig at familien i alle år etter krigen har nektet opptrykk, men nå er det kommet ut bøker om Lie, han er i rampelyset igjen, og om noen få år er han fri til opptrykk likevel.

Forlagsarrangert bilde, brukt til lanseringa av «En hal følger båten» i januar 1939. (Foto: NTB)

nazisten som menneske

Willy Dahl: Led fra motstandsmanne
Reidar Kjellev skru: 1970!

K. Kjellev 2.9.92
B. a. h.

«Dessuten skal man aldri fornekte historien, men heller prøve å forstå den. Var det ikke Mao som sa noe om «kritisk overtagelse»?

Som forfatter kan Jonas Lie lære oss at nazister var og er mennesker, på noen områder nesten uhyggelig normale. Noen av dem var høyt begavet, og med en uklanderlig personlig moral. 100% djevel var ingen av dem. Til og med hos krigstidas bøddel-Lie kan man både i skrift og handling møte fornuft og renhårighet.

Det var jo det som gjorde ham så farlig!

Nazisten

Finner man så nazisten i *En hal følger båten*?

Åja. Man finner en uttalt sympati for Franco-Spania, for

«nasjonalistene» mot «de røde», og man finner en samvittighetsløs morder som er et produkt av «raseblanding». En skikkelig norsk bondejente har fått blodet sitt utskjemt av en polakk. Det er riktignok en amerikansk politimann som sier dette, og man skal ikke holde en forfatter ansvarlig for det personene hans sier. Men noen år etter, i rapporten til «Ministerpresidenten» om evakueringen av Finnmark, kalte Lie «sjølappene» en «degenerert blandingsbefolkning» som verken «fysisk eller psykisk» hadde noen særlig verdi.

I all rettferdighets navn: Størstedelen av norsk presse applauderte Franco. Og «rasehygiene» var et uttrykk man kunne tillate seg å bruke langt utenfor nazistenes krets.

Om selve krimhistorien i *En hal følger båten* er det bare å si at den er veldreid, velskrevet og velberegnet. Også når det gjelder moralsk effekt: Med et sjokk går det opp for fortelleren at han uten å ville det har vært «losfisk» for-haien, styrt ham mot ofrene.

Så sett bare i gang og les.

Men la meg uttrykke en viss undring over at man har valgt akkurat denne boka til re-inroduksjonen av Max Mauser. Den er ikke hans beste. Långt bedre er *Natten til Fandens fødselsdag* og *Rittet fra Olesko*. Der taler Lie virkelig med flere stemmer, der kan et menneske både være fascineret og tiltrukket av ondskapen og sympatisk, fornuftig, resonne-rende. Og i disse bøkene er det også vi møter det store para-

deksert hos Lie. Han, «lov- og ord-dens» mennesket, han diktet om det sterke menneskets rett til å ta loven i sine egne hender. Det er disse indre spenningene som hever de to bøkene over krimfortellingenes gross og gjør dem til diktning.

Nyutgaven av *En hal følger båten* har fått et anstruktivt etterord av Bjørn Carling, og den er varsomt overført til ny rettskrivning, uten at det er rørt ved stil og ordvalg. Det slår meg at det i så måte er nesten ingenting som forteller at boka er mer enn femti år gammel. Det betyr ikke at Jonas Lie var forut for sin tid. Snarere er det et av de mange prov på at bokmålet, som litteraturspråk, har stått ettertrykkelig, stille det siste halve århundret. Men det er en annen historie.

103834

W. Kjellev 2.9.92